

BBC 28: VEIEN FRA JULEBORD TIL DEBATT OM HJELPEVERGER ER KORT

Det er en kjent sak at vi atferdsanalytikere er noen særinger. Derfor er det bare helt på sin plass at lokallaget har julebord i slutten av januar. Jeg snakker da om julebord for *forrige* jul, og ikke for den *kommende*, som det bare er ti måneder til. Av en eller grunn liker styret å ha julebordet i hamarområdet, og da er det nærliggende å ha det hos noen som holder til på de kanter. Valget har flere ganger falt på meg. Før var det vanlig å ha *forspillet*, eller "frontloadingen", hos meg, for så å gå ut og spise, og drikke videre. De siste par gangene har gæringene insistert på at *hele* seansen skal skje hos meg. Det vil si, første gangen var ikke dette avtalt. Utover kvelden begynte jeg å se bekymret på klokken, og lurte på når vi skulle dra. Men neida, "Det er jo så huggalt her", lød det. Mat ble ordnet, og folk var visst fornøyde. I alle fall var det umulig å "bli kvitt dem" før langt ut på morgensiden. I år var jeg *forberedt* på helaften i min egen stue, og det ble svært vellykket. Drikkevarer, og mat i form av sushi eller hva det heter, ble båret inn i store mengder, og det var bare å gå i gang for oss ni som var samlet. Dette er for øvrig 15 % av lokallagets ca. 60 medlemmer, og enda et par var faktisk berettiget til å delta. En mer demokratisk organisasjon skal man lete lenge etter. Et medlems sjanse for å få delta i styre og stell er i alle fall større enn det var for "medlemmer" av den gamle Sovjetunionen, der folk spøkte med at "Champagne er arbeiderklassens edle drikk som drikkes av arbeiderklassens representanter". Hos oss er det kortere vei til champagnen.

Vår leder og dermed julebordets naturlige midtpunkt, Ulf Larsen, fotografert oventil. Til venstre utstråler han noe av kraften som springer ut av oksens horn, riktig nok med kvinnelig hjelp. Til høyre viser han den stil og autoritet som en leder av en seriøs og viktig forening skal ha.

Festen var altså en stor suksess, og litt spying må vi regne med når "ungdomma skær ha det huggalt", som det heter i Odalen. Når folk ikke dro før over kl. 4, og verten var lei seg for at de forsvant så tidlig, kjedet vi neppe livet av oss.

Men vi er jo ikke atferdsanalytikere hvis vi ikke ser på hvordan atferd kan endres og forbedres. Dette må også gjelde julebordatferd. I så måte gjorde jeg en del observasjoner som

kan være grunnlag for videre diskusjoner og mulige tiltak: Rundt midnatt var det jaggu et par damer som fant ut at de skulle vaske opp! Det var sikkert i beste mening – de ville bare at jeg skulle få mindre å gjøre neste dag. Men ingen hadde spurt meg, og hvor var brukerstyringen? Betraktet de meg som en tjenestemottaker, og var det litt avslørende for hvordan de mener at vi skal opptre overfor for eksempel folk med utviklingshemning som får tjenester? Heldigvis klarte jeg å stoppe dem, uten å ty til utfordrende atferd. Ikke engang min verbale protest mot oppvasken ble oppfattet som utfordrende atferd, for ikke å si møtt med ”skadeavvergende tiltak”, som jeg unektelig ville ha opplevd som temmelig straffende. Så jeg må si at hjelperne tok seg pent inn. En viktig grunn til min protest var at de begynte å vaske *øl*glass. Dét er ikke for amatører. Tvert om er det så vanskelig at det burde hatt en sentral plass for eksempel innenfor matfag på videregående skole. Øl er svært ømfintlig. Det hater fett og såpe, og grundig skylling i varmest mulig vann er helt nødvendig for at det neste ølet som glasset skal fylles med, skal ha det godt. Lite er mer skuffende enn å skjenke opp for eksempel en Holden Winter Warmer, en Holden Golden Glow, en Holden Special Bitter, en Fuller ESB eller en Arboga originalet 5,6 %, bare for så å se at det dannes bobler på innsiden av glasset og at skummet forsvinner som i et colaglass. Så er dét sagt. Jeg ønsker velkommen til julebord for 2012 i 2013, men da tar jeg altså oppvasken selv!

Jeg skal ikke mase så mye mer om dette, men jeg følte meg på grensen til litt umyndig der jeg satt og bivånet oppvaskdamene. Etter dette har jeg vært engstelig hver gang jeg har tittet i postkassen. Jeg har fryktet at det har ligget brev fra overformynderiet om at jeg har fått oppnevnt hjelpeverge, noe i retning en pensjonist som bestemmer om jeg skal få dra på ferie eller ikke. Kanskje jeg må belage meg på tre dager på Noggar’n, Fjellheimen eller Eidene, med ledsagere på egen bekostning? Så langt har det ikke kommet noe, så jeg fatter håp.

En kvinnelig deltaker som *ikke* vasket opp: Kari Grinden Lilleseth var opptatt av det som fester skal brukes til, nemlig moro og engasjerte, vennlige diskusjoner. Det var alle andre også, 99,9 % av tiden!

Et annet forbedringspunkt er musikk. Det blir liksom ikke noen tråd i det når det veksles mellom AC/DC, Jens Book Jensen, Johnny Cash og gamle taterviser. *Da* har jeg vel

sagt mitt. Min personlige mening er at musikk kan være temmelig malplassert på fest, særlig når ønskene spriker.

Så for å gjøre vårt julebord *enda* mer vellykket, som knapt er mulig, foreslår jeg at styret ”initierer” et arbeid med å utarbeide miljøregler for lokallagets julebord. På 1980-tallet, i forbindelse med BA-82, lærte jo Willy-Tore Mørch oss om generelle og individuelle miljøregler. Den dag i dag bruker jeg begrepet ”miljøregler” om det som også kan kalles tiltaks- eller behandlingsplaner – det hadde i alle fall hørtet litt finere ut. Men begrepet ”generelle miljøregler” virker å ha blitt mer eller mindre borte. Dette dreier seg om hvordan en gruppe skal opptre, og selvfølgelig ikke bare typiske personalgrupper i bofellesskap, der behovet riktig nok kan være nokså skrikende. Det går rett og slett ut på å etablere grunnleggende kulturer. La styret blåse liv i begrepet igjen! Når arbeidet er fullført, og har gitt resultater, så kan vi bruke det for eksempel i publikasjoner i eMAA. I USA er jo atferdsanalyse i organisasjoner et stort felt, så hvorfor ikke her i landet? Nok en gang må lokallaget vise vei.

Akkurat som eMAA. Av tall som er lagt ut på eMAA.no, framgår det at eMAA har vært en suksess. Også rent innholdsmessig er vi fornøyd med det første året, og frykten for at det skal dabbe av er minimal. eMAA er kommet for å bli, og skepsisen til magasinet, som det faktisk fantes litt av for et år siden, har forstummet. Fredag 2. mars er det eMAA-seminar på Høgskolen i Lillehammer, eller HiL. Dette skjer i forbindelse med at eMAA feirer sitt første år, selv om jeg har mistanke om at det er planer om en årlig foreteelse. Programmet er fyldig. Lokalet, som tar drøyt 200, ser ut til å bli fylt. Det siste er smått sensasjonelt, og ryktene sier at det kommer folk langveis fra! Kanskje dette kan bygge seg opp til å bli noe stort, eller i alle fall halvstort? Det er nok av menneskelige ressurser å spille på. Ellers er jeg dypt smigret over at jeg ble bedt om å snakke på seminaret, uten at jeg husker hvilket tema det var tale om. Men problemet er at jeg er bortreist: Jeg og mine to unge gutter skal ha vår årlige tur til Dudley, så den dagen sitter jeg på puben Park Inn, vegg i vegg med Holden’s brewery, der vi nok også stikker innom. Jeg skal tenke på dere!

For all del, det er hyggelig på HiL, men kanskje like hyggelig på Holden’s? Til venstre står salgssjefen foran ”the copper”, eller vørterpannen, der vørteren, altså uttrekket av malten, kokes sammen med humle, før den kjøles ned og tilsettes gjær. Til høyre står en ung Holden foran skummende gjæringskar.

Den geografiske plasseringen av eMAA-seminaret er forresten verd en kommentar. Noe av grunnen til valget av Lillehammer kan være at mange eMAA-folk har et godt forhold til sentrale personer på HiL, og dermed tilgang til gode lokaler. Samtidig er det ingen hemmelighet at det er en stor overlap mellom eMAA og lokallaget. Valget kunne derfor også ha falt på det sørlige Hedmark eller der omkring. Men kanskje er det greit at ikke alt skjer der? Å legge arrangementet til den avdankede og småsnobbete OL-byen kan bidra til å spre det gode budskap. En del HiL-studenter har visst også meldt seg på, og det er liten tvil om at et seminar som dette kan stimulere interessen. Etter hvert kan det kanskje bli et lokallag lenger nord, for eksempel for mjøsregionen? Men gå ikke Glåmdal og Nes i næringa, da blir det bråk! Det vil nok også være et stort behov for omfattende opplæring før et nytt lag kan matche Glåmdal og Nes. En idé kan kanskje være å lage en hangaround-ordning, eller støtteklubber, i likhet med hvordan visse énprosenters MC-klubber driver? Akkurat det med én prosent stemmer forresten ganske bra med hvilken posisjon vi atferdsanalytikere har i psykologien og pedagogikken generelt, uten sammenligning for øvrig: Det er jo slutt på den tiden da vi skulle være i opposisjon, og krangle med alt og alle. Behavior analysts have come of age!

Millwall Football Club, fra et lite privilegert område i Øst-London, er kjent for sine fanatiske fans. Jeg har sans for deres motto, men tiden da mottoet også kunne gjelde for oss er kanskje forbi?

Ellers har jeg vært på TV siden sist, nærmere bestemt på NRK Rogalands lokalsending. Utgangspunktet var at Helse Stavanger har et heller svakt tilbud for personer med utfordrende atferd. Derfor har Stavanger kommune etablert et eget veiledningsteam, for å kompensere for dette. I reportasjen heter det at kommunen må hente "rådyr hjelp fra Østlandet", altså meg. Rådyr og rådyr, fru Blom. Jeg har nok en stillingsprosent som er høyere enn antall timer jeg jobber, men "rådyr" er nok å ta i. De fleste kjenner vel til spesielle løsninger som *virkelig* koster penger. Ellers er vel Østlandet vel så kjent for elg som for rådyr. Men i det store og hele er det en fin reportasje, som viser litt av jobbingen rundt en liten gutt som har drevet med omfattende selvskading. Gutten er forresten så søt at jeg bare omtaler ham som "the Madla heartbreaker".

En kuriositet i reportasjen er at jeg i innledningen omtales som ”Norges største ekspert på utviklingshemning”. Utviklingshemning er jo et svært felt, så jeg lurer på hvilken klasse eller hvilke klasser de sikter til. For eksempel rotfylling av tenner hos personer med Downs syndrom har jeg svært lite greie på. Hvis de tenker på selvskading, kjenner jeg ikke til at det er avholdt noe NM i dette, det vil si i *behandling* av selvskading. Det ville også ha vært et rart mesterskap, og det ville nok ha vært en stor fordel å få skuespillere, og ikke virkelige personer med selvskading, til å agere selvskading. En annen mulighet er en selvskadingsquiz. I så fall ville jeg ha fått med meg noen glupinger fra quiz'en på Fina'n i Gardvik. Da skulle det i alle fall ha blitt medalje og kvalifisering til internasjonale mesterskap. Nok en mulighet er et arrangement à la ”Spelemannsprisen”, der det opereres med flere klasser. Men på spelemannsprisutdelingen er det jo farlig å spøke, og også det området som vi snakker her, er sensitivt. Så jeg tror vi lar det være. Reportasjen finnes for øvrig på NRK Rogalands arkiv for 19. januar.

Noen har kanskje sett at jeg har dukket opp på Facebook. Der er det mye ”interessant”, uten at jeg vil virke nedlatende. På forumet ”Atferdsviteres varslinger” var det faktisk noen kommentarer til det nevnte TV-innslaget. Nærmere bestemt var det noen som lurte på om det med ”Norges største ekspert” var noe som jeg selv hadde kommet med, eller om det var NRK som sto bak. Hvis folk virkelig lurer på slikt, må de gjerne lure for min del. Kanskje jeg ga reporteren et manus, og insisterte på at det skulle følges til punkt og prikke? Dét er jo vanlig praksis, eller...? Eller kanskje jeg skrev ”verdens største”, men at reporteren dempet dette en smule? For øvrig er jeg ikke kjent med at jeg har spesielle storhetsidéer om meg selv.

Skjønt hva skal vi egentlig med fagkunnskaper? Vi har jo healere, attpåtil på telefon. Så hvis vi har en person med utfordrende atferd som det er vanskelig å hankses med, er det bare å ringe – det står ingenting om begrensninger i hva som kan heales. Annonseren sto i Glåmdalen, men i slike tilfeller spiller altså ikke avstand noen rolle.

Jeg var inne på hjelpeverger. For ca. 20 år siden ble ordningen med å oppnevne hjelpeverger innført som et tillegg i vergemålsloven. Siden da har svært få blitt umyndiggjort. Myndighetene har vurdert det slik at hjelpevergeordningen langt på vei har gjort det overflødig, noe de virker svært fornøyd med. Spørsmålet er bare om hjelpevergeordningen fungerer som den skal. I retningslinjene presiseres det nemlig at den som har hjelpeverge, har sin rettslige handleevne intakt, og at en hjelpeverge dermed skal fungere som en rådgiver. Men slik er det jo ikke, i mange tilfeller. Mange som har hjelpeverge, vet heller ikke at de skal samtykke til å ha det, hvis de har slik kompetanse. Når hjelpevergeordningen tilsynelatende fungerer så godt, så skyldes det nok til en viss grad at hjelpeverger tiltar seg en myndighet som de neppe har, og til dels at personen har fått trødd en hjelpeverge ned over hodet. I praksis blir noen som har hjelpeverge, lettere ”overkjørt” av sin hjelpeverge, ved at de fratras

retten til selv temmelig enkle avgjørelser, noen ganger med overformynderiets velsignelse. Det hender til og med at overformyndere går lenger enn hjelpeverger i å frata ”myndlinger” en rimelig selvbestemmelse. Lite av hjelpevergers, og til dels overformynderes, ivrige ivaretagelse av sine verv skjer i vond hensikt. Likevel er det ingen tvil om at noen av de som har hjelpeverge, fratas sin handleevne utover det som loven gir adgang til. Myndighetenes tilfredshet med ordningen bygger dermed på til dels gale premisser, noe jeg tviler på at myndighetene er helt klar over – da burde de ikke ha vært så fornøyde som de er. Samtidig er det liten tvil om at en praktisering av hjelpevergeordningen som samsvarer med loven, ville ha løst et lite ”skred” av dumme valg og lite hensiktsmessige handlemåter blant de som har hjelpeverge. Altså har det også fordeler at loven praktiseres slik den gjør.

Nå er ny vergemålslov på trappene, selv om det drar ut. Et problem er at den vil koste penger, ved at fylkesmennene skal overta ansvaret for ordningen. Selv tror jeg at det vil være en formidabel oppgave å praktisere ordningen på en god måte, og igjen tviler jeg på at myndighetene har stukket fingeren langt nok ned i jorda. Bare å vurdere samtykkekompetansen til de som loven er aktuell for, er en svær oppgave. Den nye loven tar bort ordningen med hjelpeverger, og legger opp til at personer skal umyndiggjøres på de områdene der de ikke har rettslig handleevne. Også dette vil være omfattende å vurdere. Alt i alt er det ingen garanti for at den nye loven vil fungere bedre enn den gamle: For eksempel hvis personer umyndiggjøres på for store områder, er vi omtrent like langt. Jeg tror heller ikke at myndighetene er helt klar over konsekvensene av en riktig grad av umyndiggjøring. Til dét har den gamle loven feid for mye under teppet for lenge. Jeg sendte et kronikkmanus om alt dette til *Fontene*. De syntes det var stort behov for en debatt om temaet, og ville gjerne trykke manuset. Planen er at det kommer i nummer 4.

Da får dere ha det bra til neste gang.

17. februar 2012

Børge Holden

Bildet er tatt ved Orrkjølen 10. desember, like etter at sola hadde begynt å kroke seg over åsryggen. Nå står den høyere på himmelen, så kom dere ut og nyt denne flotte tiden av året!